

BUITEN

16^E JAARGANG N^O. 42.

ZATERDAG 21 OCTOBER 1922.

*BOURGES, DE STAD DER HISTORIE.
HET PATRICIËRSHUIS VAN JACQUES COEUR.*

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

EURYALE, DE ONSTERFELIJKE, UIT HET ENGELSCHE	
VAN CARLTON DAWE (19)	BLZ. 494
DE BLOEMENTUIN, DOOR N. V.	„ 495
BOURGES, DE STAD DER HISTORIE, DOOR RO VAN OVEN,	
GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 493, 496—499
GRIMUR, DE KOOPMAN STERFT, (2) DOOR GESTUR	
PALSSON, BEWERKT DOOR A. H. K. MILO	BLZ. 498
PRINS EN POES, DOOR J. SCHUITEMAKER Cz., GEÏLL.	„ 500
IN DE OUDHEIDKAMER TE WEESP, DOOR F. W.	
DRIJVER, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 501—503
KAARSEN, DOOR K. L. SCHAMP	BLZ. 502
WAT IS INSTINCT? (23) DOOR C. BINGHAM NEWLAND	
(VERVOLG)	„ 503
POORTJE AAN DE CATHARINASTRAAT TE BREDA,	
ILLUSTRATIE	„ 504
ONTVANGEN BOEKEN	„ 504

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

EURYALE, DE ONSTERFELIJKE.

EEN ROMAN VAN HET HEDEN EN VERLEDEN.

Uit het Engelsch van CARLTON DAWE.

19)

(Geautoriseerde vertaling).

„De liefde daalt met den dood in het graf,” zei Euryale, en haar stem klonk bijna als een diep gevoelden klaagtoon. „Geloof mij, kind, als ik je zeg, dat ik je wil sparen. Je verstaat het niet, je kunt het niet begrijpen. Ik vrees je niet en je bent te onbeduidend dan dat ik je zou haten. Maar er zijn oogenblikken waarop wij zelfs de kleine hinderpalen, die ons beletten voort te schrijden op ons pad, moeten uit den weg ruimen, vernietigen. Je weerstreeft mijn wil en je stoutmoedigheid lokt je ondergang uit. Ga henen, wees nederig, en dank mij ervoor, dat ik je gespaard heb.”

„Ik wil niet nederig zijn, omdat gij het beveelt, noch dankbaar voor uw genade. Ik haat dit zooals ik u haat en ik weiger weg te gaan op bevel van een schepsel, dat ik veracht.”

„Wil je nu gaan, Irene?”

„Ja, naar hem, en hij zal tusschen ons oordeelen!”

Zij liep vlug naar de deur, maar Euryale was vlugger. Het leek Irene alsof zij een slag in haar gezicht kreeg van een marmeren hand. Haar bloed, dat zoeven nog vurig gestroomd had, werd plotseling ijskoud, en met een zachten kreet zonk zij bewusteloos ineen. Euryale stond onbewegelijk, als een vrouw die plotseling tot een beeld verstijfd was, en keek onbewogen op haar slachtoffer neer. Toen boog zij zich en nam, zonder eenige krachtsinspanning, het beweginglooze lichaam op en droeg het naar een andere kamer.

DE RTIENDE HOOFDSTUK.

VAN EEN NACHTELIJKEN DROOM; EN VAN EEN VREEMD VERVOLG DAAROP.

Den volgenden morgen vond Grange twee brieven, en daar hij op de bovenste Irene's schrift herkende, opende hij dien het eerst. Daaruit zou hij ongetwijfeld de reden van haar geheimzinnige verdwijning ervaren; want toen hij in de kamer

terugkeerde, in de verwachting haar daar te zien, trad Euryale hem tegemoet en vertelde hem, dat Irene was weggegaan. „Ik moet je zeggen, Robert”, schreef zij, „dat zich tusschen ons een afgrond heeft geopend, die ons voor eeuwig zal scheiden. Vraag mij niet hoe het alles gegaan is; ik kan het je niet zeggen, ik durf er niet aan denken. Als je besloten hebt je leven te verbinden aan dat van die andere, dan moet dit maar gebeuren; maar ik smeek God, dat je je wél zult bedenken, alvorens je tot dien stap overgaat. In ieder geval zie ik in, dat je liefde mij niet langer toebehoort, en daarom geef ik je de volkomen vrijheid weer. Ons engagement is hiermede verbroken. Ik wensch je alle mogelijke geluk in je verder leven; maar ik vrees er heel erg voor; want zij is slecht. Mijn zintuigen, lichaam, intuïtie, zij alle zeggen mij, dat dit zoo is. Welke andere macht zij bezit behalve haar duivelsche schoonheid, weet ik niet en ik heb den moed niet ernaar te raden; maar dat deze onnatuurlijk en onheilig is, zegt mij mijn hart en mijn verstand bevestigt het. Toen ik weer tot bewustzijn kwam, lag ik hier in het hotel, en moeder lag over mij heen gebogen en diende mij opwekkende middelen toe. Ik was zoo koud als steen. Vóór je dezen brief ontvangt, zullen wij weer naar het Noorden zijn vertrokken. Vaarwel.”

Hij trachtte dit alles kalm te overdenken. Hij zag duidelijk in zijn geest de ontmoeting der beide vrouwen en hij veronderstelde, dat er scherpe woorden gevallen waren. Maar wat bedoelde Irene met „toen ik weer tot bewustzijn kwam?” Was het een beeldspraak, wilde zij daarmee te kennen geven, dat zij zich bewust werd van de waarheid en de juiste verhoudingen? Wat kon het anders zijn? Zij was uit het huis gevloeden terwijl de drift in haar kookte en bruischte, en toen de reactie kwam, voelde zij zich koud en uitgeput, maar met een juister kijk op personen en toestanden. En in die stemming had zij geschreven en hun engagement verbroken. Hij was vrij! De lafheid, die iedere man in eenige mate bezit, deed hem inwendig juichen; maar zijn betere, hooge ik-heid voelde diep de pijn. In de eerste opwelling wilde hij dadelijk wegreizen, haar volgen, alle verzachtende omstandigheden doen gelden. Wat er ook gebeurde, zij moest weten, dat hij strijd gevoerd had, dat hij tegen duizenden sterke en overweldigende invloeden had gekampt. Hij moest erkennen, dat hij niet vrij van schuld was; maar hij vond de gedachte onverdragelijk dat Irene hem alle schuld zou toeschrijven. „Zij is slecht”. Het verstand zei hem, dat dit maar zoo een uitdrukking was die voortsproot uit toorn als gevolg van een geleden nederlaag. Welke vrouw in haar plaats zou niet hetzelfde gezegd hebben, of wellicht nog sterkere uitdrukkingen hebben gebruikt? Onder zulke omstandigheden leggen de vrouwen gemeenlijk niet ieder woord op een goudschaaltje; slechts voor wat slecht is, moeten zij het onderspit delven. Zoo verdiept was hij langen tijd in deze gedachten, dat hij vergat, dat er nog een tweede brief was gekomen. Hij nam dezen nu van de tafel en herkende dadelijk de hanepooten van zijn oom Peter. Het schrijven luidde als volgt:

„Waarde neef Robert,

Daar ik verwacht spoedig het belangrijkste deel van mijn taak hier voltooid te hebben, heb ik besloten eens naar huis te gaan om te zien hoe het je gaat. Ik veronderstel, dat mijn pupil goed en wel is aangekomen en dat jelui nu rustig in den steen-winkel woont. Ik wou wel, dat je een ernstige studie van haar maakt, want zij is een heel bijzonder wezen. Hieromtrent meer als wij elkaar spreken en als ik zie, dat je mijn vertrouwen waardig bent. Je behoeft hierop niet te antwoorden.

Je toegenegen oom
P. G. GREENSHAW”.

Inderdaad. Een heel bijzonder wezen! Grange vond, dat er meer zulken waren en dat P. G. Greenshaw daar ook toe behoorde. Net iets voor hem om zoo 'n kattenbelletje te sturen, waar eigenlijk niets in stond. Geen bijzonderheden, geen de minste aanduiding wat ze dan eigenlijk was; geen enkele wenk om hem op de hoogte te brengen. En dat „je behoeft geen adres bevatten waarheen een antwoord gezonden had kunnen worden, als het wél noodig was geweest. Maar een P. G. Greenshaw behoeft geen adres op te geven. Later, toen hij beneden kwam, liet hij Euryale den brief lezen. „Je ziet, dat oom Peter zegt, dat je een heel bijzonder wezen bent en dat ik je goed moet bestudeeren”. „Arme Peter. Is hij nog altijd aan het graven op zijn eiland?” „Ja; maar, zooals je ziet, schrijft hij, dat hij plan heeft terug te komen”.

☞ Toen zij den brief gelezen had, gaf zij hem dien terug. ☞ „En heb je me goed bestudeerd?” ☞ „Euryale!” ☞ „Wat kunnen oude menschen toch dwaas doen. Als Peter niet de liefhebberij had om in aschhoopen te graven, zou hij katten, honden en de kwajongens van zijn deur jagen”. ☞ „Euryale!” ☞ „Wat is er, Bobbie?” ☞ „Irene heeft mij ook geschreven. Zij heeft ons engagement verbroken. Zij is naar Wales teruggegaan”. ☞ Hij keek haar onderzoekend aan om eenig teeken van verbazing of genoegdoening te ontdekken, maar zij vertoonde noch het een, noch het ander. Haar gezicht was even onbewogen kalm, even koel strak als ooit. Als de levendige, bekoorlijke mond, de schitterende oogen met hun prachtige leden en lange wimpers niet daar waren geweest om die gedachte te logenstraffen, had men kunnen denken, dat zij iemand was, die heelemaal geen temperament bezat. Zij scheen verpuurd tot een ijskoude reinheid; en toen hij dacht aan Irene's woorden „*zij is slecht*”, geloofde hij dat nog nimmer een pijl verder van het doelwit was gevlogen. ☞ Maar zij vroeg niet den brief te zien en hij kon hem haar ook niet tonen. Het was natuurlijk genoeg, dat Irene in haar woede venijnige woorden gebruikte; maar dat was toch nog geen reden voor hem om ze over te vertellen! ☞ Het typische was, dat Euryale geen enkele opmerking maakte, geen enkel troostwoord sprak. Geen oogenblik verloor zij haar zelfbeheersching. Was zij onverschillig voor wat er gebeurd was, of zegde haar fijn gevoel haar, dat er wonden zijn, die het best genezen als men er niets aan doet. Altijd zag hij achter den glans harer oogen een diepte, die hij niet kon peilen, een onuitgesproken gedachte of een gevoel, dat hij niet kon begrijpen; en nu zag hij dat weer en trachtte het te grijpen, te doorgronden. Maar nooit was hem dit gelukt en nu leek het hem gansch ondoenlijk; juist dit onvatbare, dit onbedwingbare, dit peillooze was het kenmerk van haar persoonlijkheid. Ofschoon hij er naar tastte, kon hij het noch grijpen, noch vasthouden. Het was als een zonnestraal, als de zoete geur van haar lichaam, als een betooverende melodie, die men op een afstand in den nacht hoort; iets stoffelijks, dat geen vorm had, een gedachte, een aangename herinnering. ☞ Toen hij na een bezoek aan zijn kantoor in de Temple terugkwam, hoorde hij van Mrs. Manifold, dat Miss Euryale was uitgegaan en dat zij Minnie had meegenomen. Zij wist niet, waar zij heen waren gegaan; Miss Euryale was nooit erg mededeelzaam. ☞ „En Minnie gaat nog heelemaal in haar op,” vervolgde zij; „loopt haar achterna als een hondje en schijnt slechts er voor te leven om haar gunst te verwerven”. ☞ „Dat vindt u toch zeker niet erg?” vroeg hij glimlachend. ☞ „Moeders hebben ook haar trots,” zei ze ontwijkend. ☞ „Heb ik u al gezegd, dat de Professor iederen dag terug kan komen?” ☞ „Weet u dat zeker, mijnheer?” vroeg zij dringend. ☞ „Hij heeft het mij geschreven. Ik heb vanmorgen den brief ontvangen.” ☞ „En gaan we dan weer allemaal naar de Temple terug?” ☞ „Daar mag u wel staat op maken”. ☞ „Den Hemel zij dank,” riep zij van harte uit. ☞ „Verlangt u er naar terug te gaan, Mrs. Manifold?” ☞ „Het zit eigenlijk zoo, mijnheer; wij weten op 't oogenblik niet hoe het gaan zal, niet waar? En daardoor komt men niet tot rust en wil zich ook niet zoo heelemaal er op inrichten. En dan blijft Miss Euryale zeker bij den Professor wonen?” ☞ Dit laatste zei ze met slecht verborgen vreugde. ☞ „Ik denk wel, dat het zoo geschikt zal worden”. ☞ Miss Manifold ging opgeruimder weg, dan ze in langen tijd geweest was en Grange had een sterk vermoeden, dat hij wel wist waarom dit zoo was. ☞ Hij zelf was het slachtoffer van een groote en onverklaarbare rusteloosheid. Al trachtte hij nog zoo zich ertegen te verzetten, hij kon niet ontkomen aan de gedachte aan Irene en de profetische woorden, die zij had geschreven. Hij zag in zijn gedachte haar treurige oogen en het aandoenlijke neertrekken van haar mondhoeken. Hij erkende, dat hij slecht tegenover haar had gehandeld en toch scheen die erkenning slechts duidelijker de waarheid te belichten, dat hij haar niet had lief gehad, zooals hij haar lief had moeten hebben. Hij had van haar gehouden, was trotsch op haar geweest, had er vurig naar verlangd met haar te trouwen; maar in dat alles was niets geweest van dien machtigen, dien alles overheerschenden hartstocht, die hem nu met nooit gekend vuur doorgloeide. ☞ Dien nacht had hij een vreemden droom. Hij bevond zich in een zon-doorgloeide vallei in een vreemd, mooi land. Nimmer had de hemel hem zoo blauw geleken, de zon zoo zacht en warm. De lucht trilde door dat alles er in leefde met een leven, dat hij weliswaar niet kon zien maar dat vreemd genoeg overal merkbaar was. Midden in deze vallei stroomde een kristal-

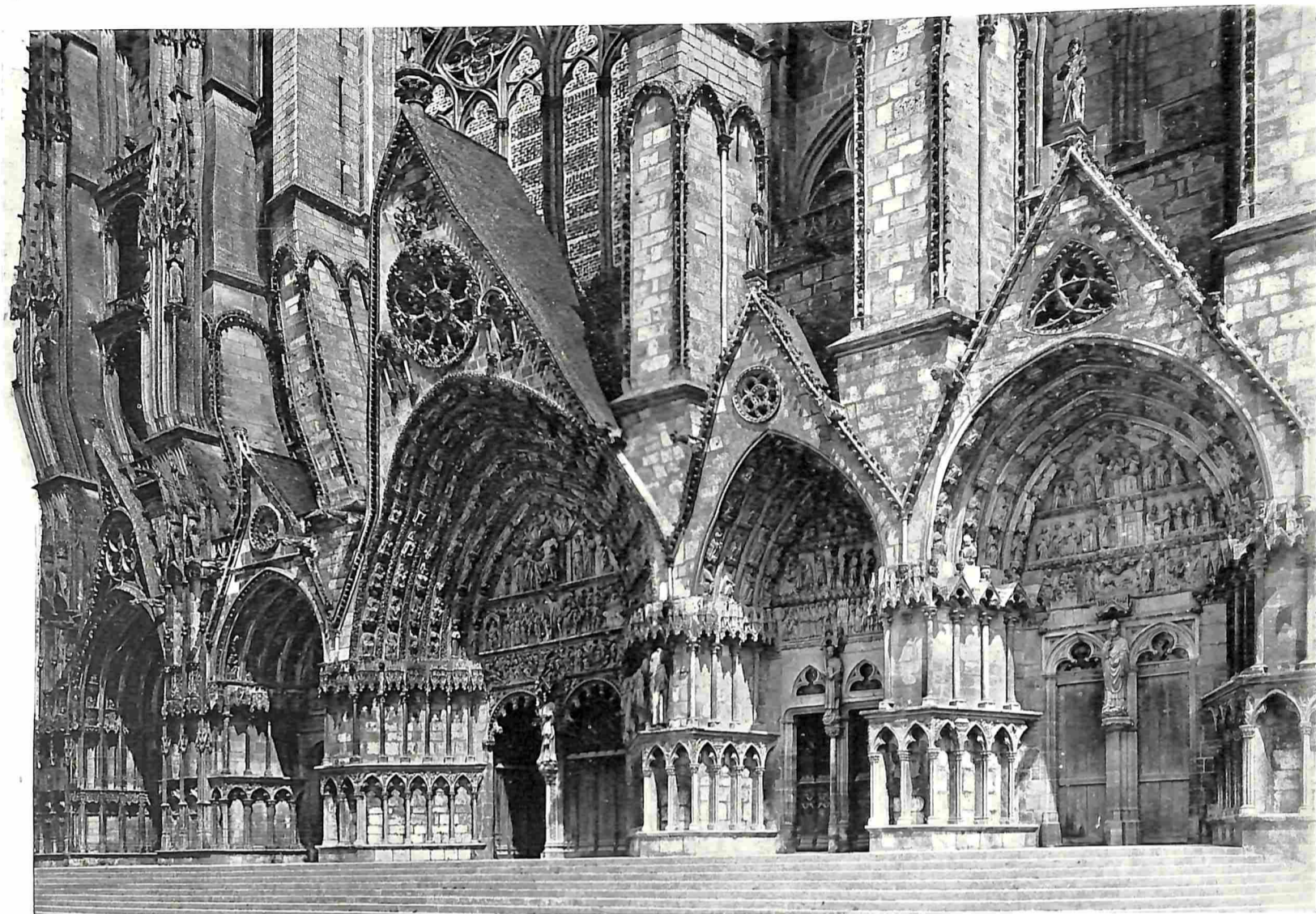
helder riviertje; het water was zoo doorschijnend dat hij de kleurige kiezelsteentjes op den bodem en de visschen, die heen en weer schoten, kon zien. ☞ Aan beide zijden der vallei groeide een dicht bosch, en tusschen het donker gebladerte scheen hier en daar het wit van een marmeren tempel. Hij kende het land niet en toch scheen hij het te kennen. Terwijl hij eenerzijds zeker was, dat hij nooit tevoren daar geweest was, was hij er anderzijds even zeker van, dat hij op een bekende weg liep. Zelfs het ruischen van den wind door de olijfboomen kwam hem bekend voor. En die tempel daar aan zijn rechterkant en die gebroken zuil, reed verkleurd door de jaren en begroeid met bruin mos, kende hij die niet zoo goed als hij zichzelf kende? ☞ Maar wat was daar gebeurd, daar bij dien ouden tempel en die gebroken zuil; met wie had hij dit smalle pad betreden? Welke vrouwenoogen had hij aangebeden in die lang vervlogen, oude tijden? Welke heerlijke armen hadden hem omvat; wie was zij, wier glimlach hem den dood en de vrees voor het oneindige had doen vergeten? ☞ Hij stond stil om hierover na te denken en terwijl hij dat deed, zag hij gestalten op het pad verschijnen en zag hij een man en een vrouw, die langzaam in zijn richting liepen. Zij schenen zijn tegenwoordigheid niet te bemerken, of als zij dit wel deden, er geen nota van te nemen. Zij hadden de armen om elkaar heen geslagen en keken in elkaars oogen. Zij bestonden slechts voor elkaar; voor het overige bestond de gansche wereld voor hen niet. (Wordt vervolgd).

DE BLOEMENTUIN.

Hoe zeldzaam mooi is toch de herfst, hoe wonderlijk rijk aan kleuren is juist nu de natuur, nu onze tuinen en velden in een prachtigen gloed zijn gezet; wel jammer dat die schoonheid zoo kort duurt, want alles kunnen we met den dag minder zien worden. We zullen trachten eenige der mooiste planten en boomen te bespreken, die juist door hun opvallende kleur de aandacht trekken. Een der eerste die het najaar aankondigt is zeker wel de wilde wingerd (*Ampelopsis*). Juist daar waar deze als klimplant gebruikt wordt tusschen ander groen zal ze met haar roode hangende guirlandes prachtig uitkomen. De *Ampelopsis Veitchi*, die we dikwijls tegen huis-muren op zien groeien, munt uit door een kleurenmengeling van rood en violet, alhoewel de *Amp. Veitchi* meestal wat later gaat kleuren. De wilde wingerd vertoont begin Sept. reeds zijn kleurenpracht evenals de *Ribes aureum*, welke ook rood is, doch meer in bruin overgaat. Ook de *Quercus rubra* vertoont reeds zijn mooi rood bruin blad, dat tusschen *Chrysanthen* zoo'n prachtig effect maakt. Zoodra October in het land is kunnen we haast de heesters en boomen niet meer opnoemen, die verkleuren gaan; zooveel zijn er. We hebben b.v. de *Acer*-soorten zooals de *Acer campestre* (geel en rood), de *A. platanoides* (eerst vuurrood, later geel) en vele andere *Acer*-soorten, die juist in den herfst door hun kleurenrijkdom op den voorgrond treden. ☞ Niet alleen door het blad kondigen vele heesters den herfst aan, doch ook door het kleuren der vruchten. Zoo hebben we b.v. de Meidoorn (*Crataegus*) die door zijn ontelbare roode vruchtjes direct in 't oog loopt. Onwillekeurig denken we weer terug aan het voorjaar, toen deze heester met zijn sterk ruikende bloemen ons zooveel genot schonk; het is als wil hij alvorens den winter in te gaan, ons nog schenken wat hij kan. Bij de *Crataegus prunifolia* hebben we niet alleen de roode vruchten doch tevens de mooie overgangstinten in het blad van geel en rood. Niet minder mooi is de *Berberis vulgaris* met zijn lange roode vruchtrosjes. Ook de Kardinaalsmuts (*Evonymus europaeus*) trekt door haar wijnroode kleur de aandacht. Verder zijn daar nog de Contoneasters die ook schitteren door hun roode vruchtjes. Ook de bij velen bekende kweeper (*Cydonia vulgaris*) pronkt met zijn gouden appels. Enkele late bloemen vullen dit geheel aan; daar hebben we b.v. de herfstasters met hun rijkdom van bloemen in kleuren als blauw, paars enz., een van de dankbaarste herfstbloemen; eenmaal geplant komen ze ieder jaar in grooter getale terug. Ook de *Chrysanthemum indicum* en *Chrys. maximum* komen nu in bloei. Alles wedijvert als het ware om nog maar te presteeren wat het kan, totdat één strenge nachtvorst een einde aan deze bloemenweelde maakt en de groote winterslaap weer begint. De kleurenschakeering in het blad houdt dan nog eenigen tijd aan, totdat regen en wind hun werk doen en alles meedoogenloos kaal maken.

9 October.

N. V.

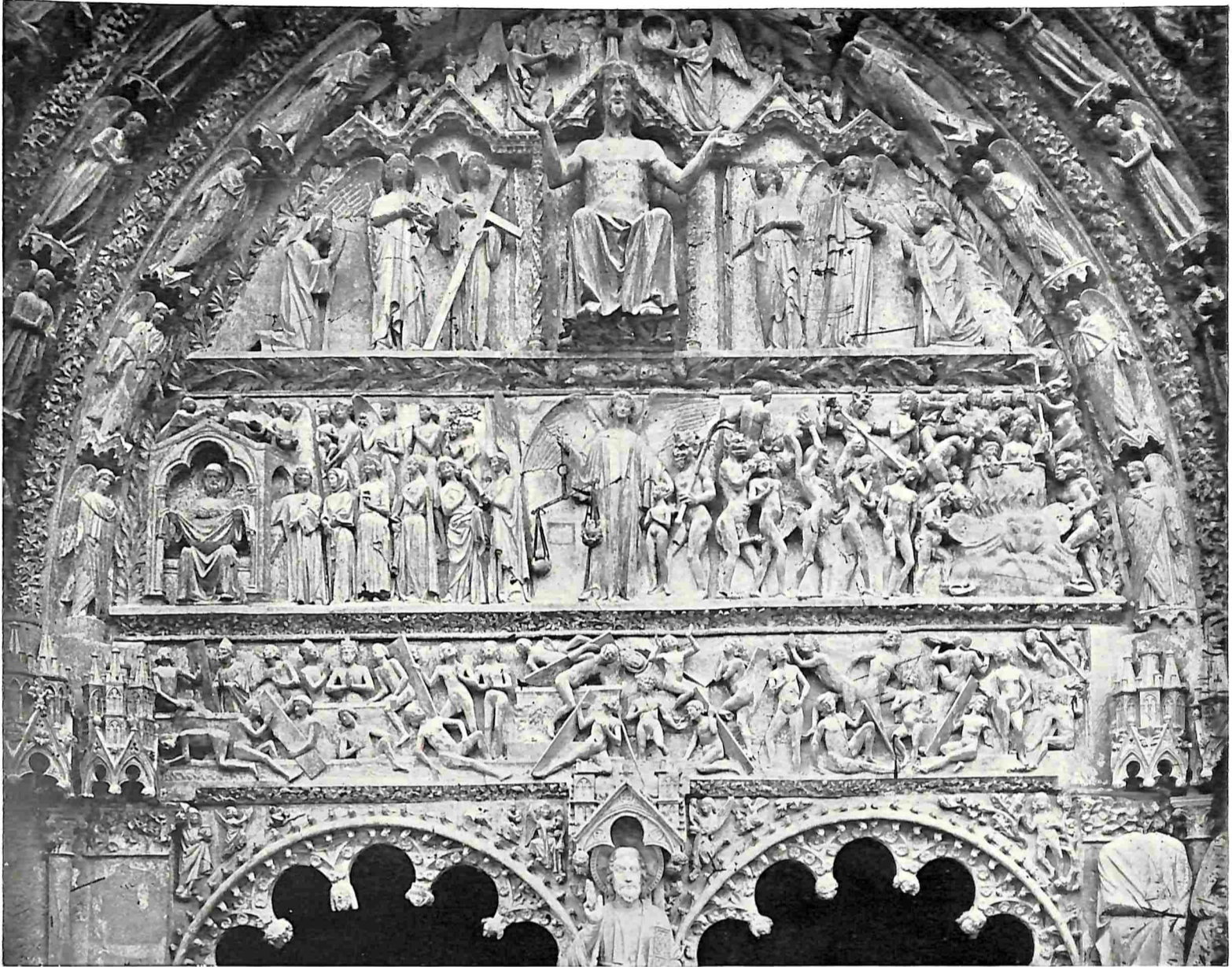

DE PORTALEN IN DEN VOORGEVEL VAN DE KATHEDRAAL TE BOURGES.

BOURGES, DE STAD DER HISTORIE.

BOURGES, le coeur du pays! Mijn eigen hart klopte sneller, toen ik uitstapte aan het ruime station met grootstedesche allures, na een reis van vier en een half uur, die me steeds zuidelijker van Parijs had gevoerd. Nú was ik dan eindelijk in het werkelijke Frankrijk aangekomen, een Frankrijk, hemelsbreed verschillend van het cosmopolitische Parijs, dat door ons, vreemdelingen, steeds de incarnatie van alle Fransche cultuur, van het Fransche volk wordt geacht. En waar de monumenten uit een tijd, dat de provincie Berry nog veel wezenlijker dan thans het middelpunt van Frankrijks volk, van zijn hoop en vertrouwen was, haast ongeschonden zijn bewaard. Immers Berry is het land, waar Karel VII nog zijn eenige vrijplaats vond, toen de Engelschen, in den aanvang der 15e eeuw op het hoogtepunt van hun macht, in 1422 Hendrik VI, zoon van den Engelschen koning Hendrik V en door zijn moeder kleinzoon van den Franschen koning Karel VI, tot koning van Frankrijk proclameerden. Te Parijs werd hij tot koning gekroond, terwijl de wettige koning Karel VII zich niet te Reims kon laten wijden, gelijk zijn voorvaderen hadden gedaan (immers ook deze stad was in handen van zijn vijanden), maar zich tevreden moest stellen met de erkenning door een aantal kleinere edelen te Mehun-sur-Yèvre, op 17 K.M. afstand van Bourges gelegen: daar, in de hoofdstad van Berry, riep hij onmiddellijk de Staten-Generaal bijeen, die beloofden hem te zullen helpen tegen den vreemdeling. 't Leek 'n schamel bezit, dit land van Berry voor den koning van Frankrijk, maar het zou blijken een geduchte kracht voor den vorst te zijn, die voorbestemd was Frankrijk weer van den vijand te verlossen. Nimmer stond Frankrijks zaak zwakker dan op dat oogenblik: nimmer echter had Frankrijks koning beter en opofferender medewerkers, die hem, in weerwil van zichzelf (zwak, besluiteloos, trouweloos ook was Karel VII) zouden brengen tot een dadenrijk, roemvol bestaan. Hier in Berry woonde eenige maanden achtereen, in den winter 1429—1430 Jeanne d'Arc, la Pucelle, op het kasteel te Mehun-sur-Yèvre

of te Bourges, waar ook Jacques Coeur's konings zeer toegewijde schatmeester was. Nog is een van de prachtigste overblijfselen van burgerlijke architectuur het zeer luxueuse huis, dat de schatrijke koopman, die Jacques Coeur na weinig jaren werd, in de tegenwoordige Rue des Arènes bouwde. Het wordt tegenwoordig gebruikt als gerechtshof: we zullen het straks nader beschouwen. ☞ Van Jeanne d'Arc zijn in Berry vrij wat minder materiele overblijfselen te bespeuren. Het kasteel te Mehun-sur-Yèvre is grootendeels tot puin vervallen. Van de woning der vrome weduwe Marguerite La Touroulde, bij wie ze gewoonlijk verblijf hield te Bourges, is niets meer over. Wel vreemd verschijnsel in een stad, waar haast iedere woning van min of meer betekenis uit dat belangrijke tijdvak gespaard bleef, hetzij uit piëteit, hetzij ook uit armoede: immers ontegenzeggelijk heeft gebrek aan geld in later tijd de bewoners belet nieuwe huizen te bouwen, en men bleef de oude zoo goed en zoo kwaad als het ging bewonen. Soms liet men zolder- en kelderverdiepingen rustig vervallen, terwijl men met schennende hand de overige étages „restaurerde" en „moderniseerde". Met vaak ten hemel schreiend resultaat. Misschien mogen we dankbaar zijn, dat de tijd zich heeft ontfermd over de huizinge van de reeds genoemde Marguërite La Touroulde, van haar, de beschermende gastvrouw van Jeanne d'Arc, Frankrijks meest waarachtige en meest vereerde Heilige. ☞ Zóó wil 't de legende: ☞ „Gewoonlijk verbleef Jeanne d'Arc te Bourges in het huis van een vrome weduwe, Marguërite la Touroulde, wier echtgenoot belastingontvanger was geweest. Daarheen kwamen kruisen en rozekransen, die zij droegen, aan te raken; ze begon te lachen en zeide tot Marguërite: „Raak gij ze maar aan, ze zullen er niet minder om zijn". Men bracht haar, die zoo bescheiden en zoo eenvoudig was, in aanraking met een zekere Catherine de la Rochelle, een vrouw, die beweerde visioenen te zien en op instigatie van broeder Richardus, toentertijde een beroemd prediker, vertelde, dat haar iederen nacht een

TYMPAAN VAN HET HOOFDPORTAAL DER KATHEDRAAL TE BOURGES, MET VOORSTELLING VAN HET LAATSTE OORDEEL.

heilige verscheen; ze beloofde zelfs haar aan Jeanne d'Arc te laten zien. ☒ Jeanne wilde wel twee nachten aan de proefneming geven; ze aanschouwde echter niets. Toen gaf ze Catherine den raad naar haar man terug te keeren en voor haar kinderen te zorgen. Catherine begreep overigens ook volstrekt niets van de toewijding van la Pucelle; toen deze heenging om het beleg voor La Charité te slaan, zei ze tot haar: „Het is nu veel te koud, als ik in uw plaats was, zou ik niet gaan”. ☒ Jeanne d'Arc zal wel niet bijzonder gesteld zijn geweest op dergelijke vriendschap: veel meer zal de vroomheid van Marguérite La Touroulde haar troost hebben gebracht in haar droefheid over de laksheid en den wankelmoedigen geest van haar vorst. Troost zal ze ook gezocht hebben in haar gebeden, waarvoor ze, als de andere geloovigen in Bourges, vaak zal zijn opgetrokken naar de Kathedraal, de Kathedraal, die ligt op der heuv'len top, beheerschend heel de stad, beheerschend heel het land rondomme. Overal ziet men haar: als men komt van het Zuiden, als één machtig, haast vierkant blok onwrikbaar uitziend over het vlakke land. Zooals ik hem zag, toen ik kwam langs den eindeloos rechten weg, zich strekkend van het dorpje Levet naar Bourges, waar bijna geen huizen een enigszins bewoonbaar aanschijn geven aan de akkers, ver en wijd. Dan is ze voor den vermoeiden reiziger een waarachtige toeverlaat, want reeds weet men, dat ginds, onder haar hoede, de oude, oude stad sinds eeuwen haar gastvrijheid pleegt. ☒ Of uit het Noorden, van het lieflijke dorpje Marmagne, over den breeden straatweg, dalend en klimmend over de heuvelen. Dàn is ze de heerscheres, onderwerpend aan haar macht, aan haar heerschappij, de inwoners van dit vriendelijk land. ☒ Overall was, in vroeger eeuwen, de kerk hèt maatschappelijk monument par excellence; als een goedgezinde patrones beschermde ze de stad, rondom haar, het middelpunt, gebouwd. Zij is het middelpunt van het heele maatschappelijke leven, rondom haar verrijzen openbare

gebouwen, burgerlijke woningen van arm en rijk. Zóó geschiedde ook te Bourges, waar de Kathedraal, hoog op den top der heuvelen gelegen, alle leven op zich concentreerde, op de plek, waar eenmaal de heilige Ursinus de eerste Christenkerk stichtte omstreeks het midden der derde eeuw, toen hij het Christendom bracht aan de Biturigen, de oude bewoners van Berry. De tegenwoordige kathedraal, die in hoofdzaak uit de 13e en 14e eeuw dateert, toen de bouw werd aangevangen door Henri de Sully en Saint-Guillaume, is waarschijnlijk de vierde basiliek, op die plek verzezen. De eerste was een geschenk van den machtigen Gallischen senator Leocadius (nog heerschten de Romeinen in Berry), aan de nieuwe Christenen. Zóó verhaalt Gregorius van Tours, die in de zesde eeuw leefde, de legende, gebeiteld ook in het tympaan van het derde portaal aan den voorgevel: ☒ „Het gebeurde, dat Sint Ursinus van den paus de opdracht ontving de Biturigi in het land van Gallië te gaan bekeeren. Hij ging op weg, te zamen met Sint Just, maar deze stierf, voordat de stad der Biturigi werd bereikt, in het stadje Chambon, waar St. Ursinus een graf delfde voor zijn gezelschap. En engelen droegen zijn ziel ten hemel. St. Ursinus echter zette zijn reis voort, tot hij in Bourges aankwam. Velen bekeerde hij daar tot het nieuwe geloof, maar een huis Gods verwierf hij nog niet. Immers de bekeerlingen waren meestentijds slaven of zeer arme burgers, die geen geld konden missen om een huis te bouwen, waar de geloovigen zouden samenkomen. Toen wendde St. Ursinus zich tot een der rijkste en machtigste burgers der stad, Leocadius, een heiden, van wien gezegd werd, dat hij de nieuwe leer goedgunstig was gezind. En hij stond zijn paleis te Bourges aan de nieuwe Christengemeente af. Dan ging hij tot Sint Ursinus en liet zichzelf en zijn zoon Lusor doopen. ☒ Drie eeuwen later, in de zesde eeuw, werd op de plek, waar eens Leocadius' paleis stond, een nieuwe basiliek gebouwd, welke als een achtste wereldwonder werd beschouwd. In de 9e eeuw zou aartsbisschop Raoul de Turenne

deze weder door een derde hebben vervangen. Van al deze gebouwen is misschien de onderaardsche kerk in Romaanschen stijl, de crypt onder de tegenwoordige Kathedraal, waar de aartsbisschoppen van Bourges worden begraven, het eenige overblijfsel. Stellig dateert deze grafstede zelf van een der vroegere kerken. Ze werd in 1757 opnieuw ontdekt, verborgen als ze was onder het koor. Twee vloersteen moeten worden opgeheven om ze te kunnen betreden, en slechts met bijzondere autorisatie mag de belangstellende bezoeker er binnengaan. De crypt zelve echter, waar behalve een uitmuntende 16e eeuwse graflegging, het grafmonument van Jean de Berry, den belangrijkste vorst van Berry, onze aandacht vraagt, kan steeds onder geleide van een uiterst welwillenden „suisse” worden bezocht. Deze volmaakt gebeitelde statue, uit de Sainte Chapelle, in de 18e eeuw door den bliksem verwoest, afkomstig, is een prachtig specimen Renaissancekunst, waarin we het realisme vergeten, terwille van de zuiverheid van geest van den maker, die er ons uit spreekt. ☼ Maar stijgen we liever uit deze onderaardsche gewelven omhoog in de Kathedraal, waar ranke, rijzige zuilen en boogformaties steeds dichters den hemel schijnen te naderen. De Kathedraal is gebouwd in het tweede tijdperk der Gotische architectuur, toen er naar werd gestreefd, de ranke, sierlijke vormen en beeldhouwwerken der vroegste Gotiek, nóg ranker, nóg sierlijker te maken, zoodat vaak het doel werd voorbijgestreefd en eerder een indruk van ijheid dan van sierlijkheid werd gewekt. Zoo ook de Kathedraal te Bourges: de hoogoprijzende zuilen bestaan uit een ontelbaar aantal ribben, heel teer opgebouwd, een veel grooter aantal, dan de vroegste Gotiek hanteerde. Duizelingwekkend hoog dragen 32 pijlers het dak van het middelste schip: ze rijzen 17 M. tot hun kapiteelen. En in stille bewondering staat men voor de stoutmoedigheid en den ondernemingsgeest van de bouwmeesters. Toch... iets ontbreekt er. Het is de wijding, de rust, het waarachtige godsvertrouwen, dat de Notre Dame te Parijs maakt tot een baken, een toevluchtsoord, óók in onze dagen, óók voor de „ongeloovigen”. Bourges' kathedraal brengt in herinnering machtige aartsbisschoppen, priesterlijke praal, een onderdanige, geen devote menigte. Wat niet wegneemt, dat de kostelijke ramen, warmkleurig in hun tintelend blauw- en rood van de kapellen der unieke apsis, al onderscheiden we nauwelijks de voorstelling der verschillende legenden, de heerlijkheid evenaren, welke de Notre Dame tot een onvergetelijk wonder maken. ☼ En het overrijke, overrijkelijke beeldhouwwerk, vooral der portalen aan de voorzijde, getuigt van een meesterschap, dat opnieuw bewijst, hoe één en ondeelbaar kunstenaar en ambachtsman in 13e en 14e eeuw waren. Vooral het tympan van het hoofdportaal, waarin het Laatste Oordeel is verbeeld, is een wonder van stof- en materiaalbeheersing. Schijnbaar zonder eenige moeite, volkomen natuurlijk, vulde en verdeelde de kunstenaar het hem toegewezen vlak: de evenwichtigheid werd een aanvulling te meer van het zuivere gevoel, in ieder der figuren uitgedrukt. Kinderlijk-naief is de verbeelding van de Hel waar de verdoemden worden verbrand, van Abrahams schoot, waarheen de uitverkorenen worden geleid; onverwrikbaar troont daarboven Jezus Christus. ☼ Gaarne zou ik van ieder portaal de details willen bespreken, ik zou U willen voeren langs de kapellen, die zich in het interieur aaneenrijen, rondom de vijf schepen, ik zou met U alle heerlijkheid der glas-in-lood ramen, der kerkschatten willen bewonderen.

(Slot volgt.)

RO VAN OVEN.

GRIMUR, DE KOOPMAN, STERFT.

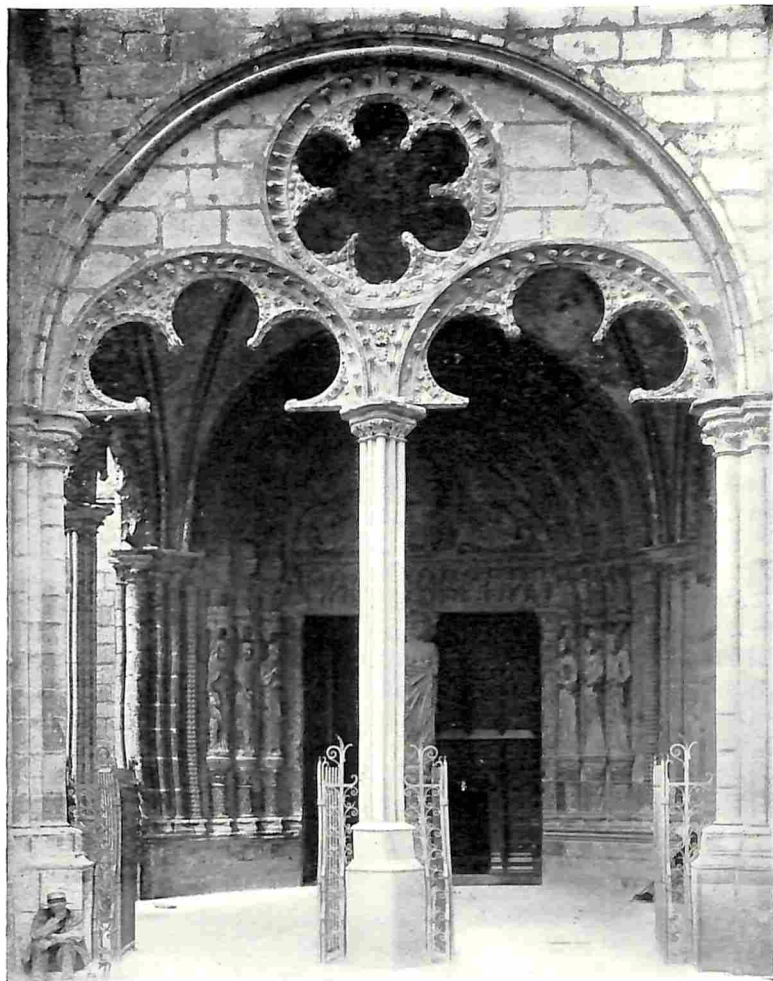
EEN NIEUW IJSLANDSCHE VERTELLING. (Vervolg).

TEN slotte verzocht hij Marie hem een preek uit het Jonsboek voor te lezen en Maria haalde het Jonsboek uit haar commode en begon te lezen. Toevallig was er op die bladzijde van niets anders sprake als van Gods toorn, den duivel en de hel, en Maria was nog niet op de helft van de preek gekomen, of Grimur beval haar, uit te scheiden. ☼ „'n Verdoemde kerel — die Meester Jon — iemand een hel uit te teekenen — die er niet eens bestaat”. En Grimur keek de oude Maria zoo vertoornd aan, dat ze niet wist wat haar overkwam. ☼ De onderworpenheid en de angst voor den ouden Grim, die haar met noodende blikken aankeek en ook het berouw erover dat zij nu juist in dat hoofdstuk was verzeild geraakt, drukten haar zóó terneer, dat ze inéénzakte. Zij gelek daar in haar stoel bij het venster — met haar kous, die zij, in haar ontsteltenis over Grims bevel om met lezen op te houden, had gegrepen — een hoopje ongeluk. ☼ Maar de oude Grimur zeide verder niets. Hij zat doodstil en slechts af en toe vertrok zijn gezicht alsof hem eene huivering doorliep. Dan dwaalde zijn blik rond en tastte hem met de handen alsof hij niemand wildij afweren. ☼ Grims slaapkamer lag achter de huiskamer en daar sliep ook de huishoudster Maria. ☼ Toen Maria dien avond Grim begon te ontkleden, vond zij dat hij nog zwakker was dan des morgens. ☼ Grimur sliep pas laat in. Het scheen, alsof het hem nooit zou gelukken, de oogen te sluiten. Hij liet ze in de kamer ronddolen en was vreeselijk onrustig, wentelde zich van de eene zij op de andere, steunde telkens zacht, en mompelde iets halffluid tusschen de tanden. ☼ Voor Grims bed stond een kleine tafel en daarop brandde elken nacht, sinds hij ziek was geworden, een lamp. Maria draaide echter des avonds, om olie te sparen, de pit zoo laag, dat ze slechts een mat schijnsel wierp. ☼ Maar dien nacht was het alsof Grim de vlam te klein toescheen, want hij was steeds doende naar de lamp te tasten en het licht in de hoogte te draaien. Soms scheen het dan weer alsof hij die verkwisting betreurde en begon hij de pit weer langzaam lager te draaien, maar schroefde haar spoedig, tegen verwachting, opnieuw hooger. ☼ Maria had zich, naar gewoonte, wakker willen houden, totdat Grimur zou zijn ingeslapen. Maar ditmaal duurde het wachten zoolang, dat zij het niet meer kon uithouden en juist in slaap wilde vallen, toen Grimur riep: ☼ „Maria, Maria”. ☼ „Ja”. ☼ „Geloof je — dat ik dezen keer zal sterven?” ☼ „U sterven? Welnee — het gaat al veel beter met u — u wordt gauw weer heelemaal beter”. ☼ „Ja, het gaat beter met me — ik word weer gauw beter” — ik sterf niet”. ☼ Toen zweeg Grimur, en Maria wilde juist weer inslapen, toen hij opnieuw riep: ☼ „Maria, Maria”. ☼ „Ja”. ☼ „Geloof je — dat ik in de hel kom — als ik zou sterven?” ☼ „U in de hel komen? God vergeef u zoo'n gedachte! Nee, ik geloof niet dat u bang hoeft te zijn, dat u in de hel komt”. ☼ „Nee — ik kom niet in de hel”. ☼ Toen zweeg Grimur een langen tijd, maar was voortdurend bezig het licht in de hoogte te draaien. ☼ „Maria, Maria”. ☼ „Ja.” ☼ „Heb ik wat slechts gedaan — een of andere zonde begaan — een groote zonde?” ☼ „Nee, nee, nee, Gij, Anderen hebben tegen u gezondigd. Die hebben uw geld willen deelen en u op allerlei manieren willen bedriegen”. ☼

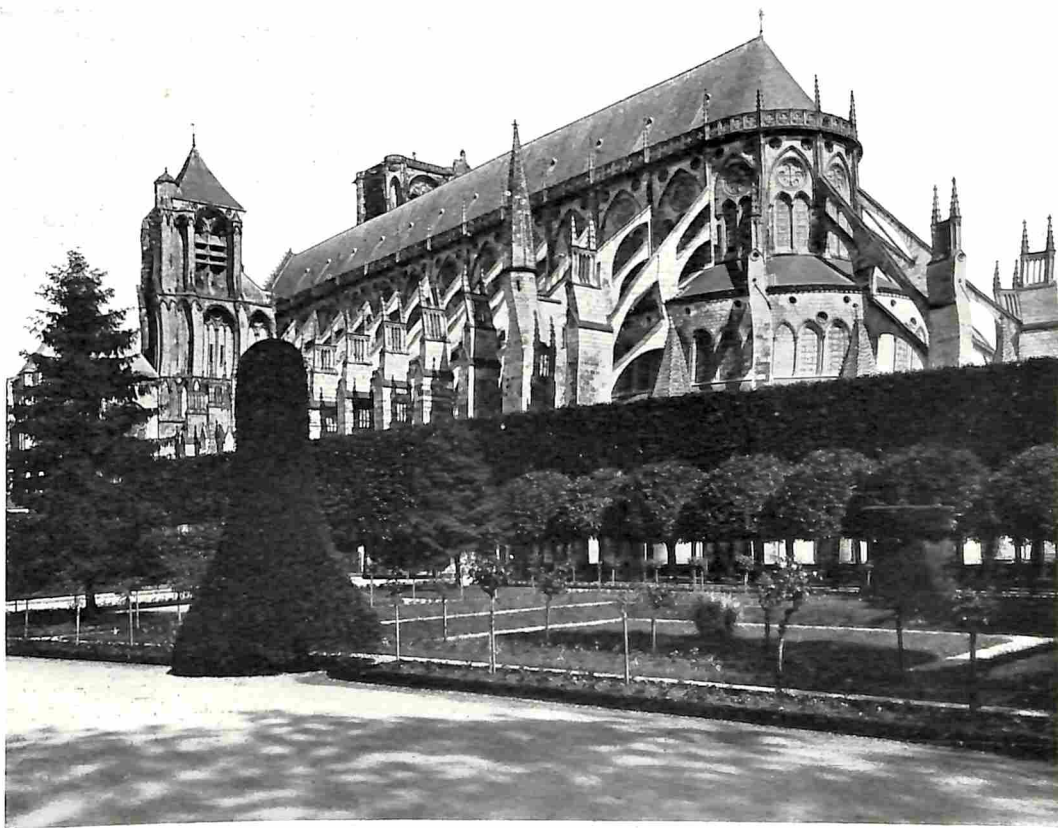
GEZICHT OP VOORGEVELS EN TORENS VAN DE KATHEDRAAL TE BOURGES.

„Ja — de anderen hebben maar tegen me gezondigd — 't zijn allemaal verdoemde schurken”. ☒ Een nieuw stilzwijgen. ☒ „Geloof je niet dat zij, die me bedrogen hebben, in de hel komen?” ☒ „Het zou vreemd zijn als niemand in de hel kwam”. ☒ „Dat spreekt van zèlf — zeg me, dat het vanzèlf spreekt — God moet me wreken — hij moèt zien, dat ik het zelf niet kan — anders is er geen gerechtigheid”. Toen stond Maria op en begon Grimur het in zijn bed gemakkelijk te maken. Zij legde hem twee hoofdkussens onder de schouders, zoodat hij met behulp daarvan rechtop kon zitten en de geheele kamer rondkijken. ☒ Daarmede klaar, stapte zij weer in bed en Grimur sloot de oogen en lag een tijdlang stil, zoodat zij geloofde dat hij was ingeslapen. Maar opeens sperde hij de oogen op, zag star naar den kamerhoek naast het venster en riep uit: „Wat is er daar in dien hoek? Licht — licht — steek licht aan — help me”. ☒ En Maria sprong het bed uit en stak een tweede lamp aan, zoodat het in de kamer zoo licht werd als op een helderen, klaarlichten dag. ☒ Maar de zweetdruppels tappenden langs Grims voorhoofd. Hij trachtte ze met de rugvlakte van de hand weg te vegen, maar telkens kwamen er nieuwe straaltes te voorschijn. Hij liet zijn oogen door de geheele kamer gaan, naar boven, naar beneden, vooruit en achteruit, en achteruit en vooruit. Zijn haar hing in sneeuwwitte natte strengen over zijn voorhoofd, en onder zijne van zweet saamgekleefde wenkbrauwen staarden zijn oogen, rusteloos en strak als in een vrees om voor iets te moeten vluchten. ☒ „Maria, Maria”. ☒ „Ja”. ☒ „Geloof je — dat er een hel bestaat?” ☒ „Dat er een hel bestaat? Die bestaat even goed als dat er een God bestaat”. ☒ „Dan kom jij er ook in — vervloekte zottin — alle menschen komen er in — onmogelijk om er buiten te blijven — als er een bestaat”. ☒ „Maar misschien bestaat er ook geen”. ☒ „Nee, 't is vast — er bestaat er geen — er bestaat er geen”. ☒ Daarop keerde Grimur zich naar den muur en sloot de oogen weder. ☒ „Je moet wakker blijven — den heelen nacht — op de lamp passen — hoog laten branden — hoog branden”. ☒ De oude Grimur kwam nog een keer overeind, zag om zich heen en toen hij bemerkte dat Maria op zat en de twee lampen helder liet branden, werd hij langzamerhand rustiger en sluimerde tenslotte in. ☒ Hij sliep tot diep in den dag. ☒ Toen hij was opgestaan en in zijn stoel in de huiskamer was gaan zitten, kwam de dokter. ☒ Hij informeerde, hoe Grimur het maakte, en sprak toen over ditjes en datjes. Maar het scheen dat Grimur aan iets heel anders dacht, want hij zeide niets anders als ja en neen. Tenslotte trad in het onderhoud een pauze in en Grimur keek naar den dokter op en probeerde met den mondhoek, die niet verlamd was, te glimlachen. ☒ „Men zegt dat u geen — geloof bezit”. ☒ „Geen geloof? — Er is niemand, die geheel zonder geloof is, waarde Grimur”. ☒ „Ik bedoel — u gelooft niet aan — niet aan den duivel”. ☒ „Aan den duivel? — Neen, aan den duivel geloof ik niet”, zei dokter Thordurr en lachte. ☒ „Ik bedoel — bedoel ik — gelooft u, dat er een bestaat?” ☒ „Neen. Ik geloof zeker, dat er geen bestaat”. ☒ „Geen bestaat — hè — geen bestaat”. ☒ Toen trachtte hij zich in den stoel op te richten en pakte den dokter, die naast hem zat, bij den pols. ☒ „Ik weet het wel — er bestaat er geen en — een hel dus ook niet?” ☒ „Neen, een duivel en een hel bestaan niet, daarvan ben ik overtuigd”. ☒ „Ja — en u kunt het weten — u, die zoo in de wetenschap thuis bent”. ☒ Ja, de wetenschap weet er niets van, dat er een duivel en een hel bestaan”. ☒ „Als de wetenschap het zegt — dan is het ook zoo”. ☒ Daarop leunde de oude Grimur weder achterover in zijn stoel, sloot de oogen en het leek alsof een glans van vreugde zich over zijn plooiën-gezicht verspreidde. Hij prevelde in zichzelf zoo zacht, dat zijn woorden nauw hoorbaar waren. ☒ „Bestaan niet — de wetenschap zegt het — de wetenschap zegt het — be-

ZIJPORTAAL VAN DE KATHEDRAAL TE BOURGES.

staan niet — bestaan niet”. ☒ Hij opende opnieuw de oogen, keek den dokter een luttele poos met eigenaardig twijfelende blikken aan, alsof hij naar een of andere gedachte zocht, die maar niet bij hem wilde opkomen en hij hoopte, dat de dokter hem er aan zou helpen. ☒ Maar de dokter zweeg en beschouwde Grimur aandachtig. Het scheen, alsof hij in dat gelaat, dat niet in staat was iets meer te verbergen dan een kinder-gezicht, alle gedachten-draden wilde volgen, die achter de omnevelde oogen zich webden. ☒ Eindelijk scheen het helder te worden voor de oogen van den ouden Grimur. Hij greep den dokter weder bij de pols en zeide: ☒ „Er bestaat natuurlijk —

DE KATHEDRAAL TE BOURGES, GEZIEN UIT HET ZUIDOOSTEN.

ook geen ander leven — wat zegt de wetenschap?" ☼ „Ja, de wetenschap kan niet bewijzen, dat er geen tweede leven bestaat. Dat is alleen een kwestie van geloof". ☼ „Geloof u aan een tweede leven?" ☼ „Neen". ☼ „Neen natuurlijk — bestaat niet — de wetenschap zegt het — bestaat niet". ☼ De oude Grimur zat een klein oogenblik stom, wiegde zijn hoofd heen en weer, deed den mond af en toe open, maar neep ze eveneens weer dicht. Tenslotte begonnen zich wonderlijke trekken op zijn gelaat te vertoonen, alsof hij met den niet-verlamden mond toch wilde lachen, maar dit niet kon wegens zijn gezichts-verlamming. ☼ „'t Is belachelijk — belachelijke stommitieit — die rekenschap — die rekenschap". ☼ „Bedoelt u de woorden, dat de mensch rekenschap moet afleggen van al zijn woorden en daden? Voor mij lijkt me dat zoo belachelijk niet. Ik heb altoos geloofd, dat dit gezegde uit het bewustzijn van den enkeling en de menigte is ontstaan. Dat het leven vroeger of later vanzelf rekenschap over woorden en daden aflegt. ☼ „Ik begrijp er niets van — begrijp niets — geen steek". ☼ „Maar u begrijpt mij toch, als ik u zeg, dat mijn geloof is, dat elk mensch in dit leven de wedervergelding krijgt voor al zijn woorden en werken. Loon voor het goede en bestraffing voor het kwade?" ☼ „In dit leven? — In dit leven? — Maar dat is onmogelijk — onmogelijk". ☼ De oude Grimur scheen van ontzetting buiten zichzelf te geraken; hij klampte zich met beide handen aan de armen van den stoel vast en keek den dokter met ontstelde oogen aan. ☼ „Neen — neen — u zegt de waarheid niet — u praat de anderen maar na — wat zegt de wetenschap ervan? De wetenschap kan dat niet zeggen". ☼ „Daarmede heeft de wetenschap niets te maken. Het is alleen mijn geloof, dat zich op niets anders baseert als op eigen ondervinding en op mijn eigen levensbeschouwing," zeide dokter Thor-durr, alsof hij zijn woorden wilde verzachten. Hij was zichtbaar geschrokken van den indruk dien zijn woorden op den zieke hadden gemaakt. Want de oude Grimur was weder achterover gaan leunen, zijn oogen waren half geopend en keken ontsteld de kamer rond, zijn gezicht was nog matgeler dan anders, en zijn polsen lagen krachteloos op den arm van zijn stoel. ☼ „Uw geloof, uw geloof." ☼ „Ja zeker — dat geloof ik maar. Mijn geloof zegt mij, dat ieder mensch in dit leven alles met rente en rente op rente krijgt terug betaald". ☼ Nu opende de oude Grimur de oogen geheel en staaarde den dokter aan, als om zich te overtuigen, dat hij het was, die dit zeide. ☼ „Met rente en rente op rente — rente op rente — afschuwelijk geloof — afschuwelijk". En de oude Grimur schudde het hoofd. De dokter erkende, die dit gesprek voor den zieke niet bijster dienstig was en hij maakte toebereidselen om heen te gaan en zodoende het onderhoud af te breken. „U moet voor alles alle gemoedsaandoeningen vermijden, waarde Grimur, en aan niets anders denken dan dat het u goed gaat. Dan zult u zoo gauw mogelijk weer beter worden". ☼ „Ja, ja". ☼ De dokter nam afscheid en vertrok. De oude Grimur bleef in de huiskamer zitten. Hij zag den dokter, die de deur uitging, een oogenblik na; en begon toen voor zich heen te kijken. Hij trachtte zóó in den stoel te gaan zitten, dat hij de geheele kamer kon overzien. ☼ De huishoudster Maria kwam binnen. ☼ „Roep Markus — ik begin me te vervelen — erg". ☼ Toen riep Maria den kleinen Markus, die alleen een klein kamertje, boven op den zolder bewoonde. Hij was begonnen met zich voor te bereiden voor de school en kwelde zichzelf, door de latijnsche grammatika in zijn hoofd te stampen, die de dominee van Eyri hem om den anderen dag overhoorde. ☼ Markus liep vlug met de grammatika naar zijn grootvader, beneden, en ging daar in een hoek zitten. ☼ Nauwelijks zag Grimur hem of het scheen, dat hij wat rustiger werd. Hij sloot de oogen en probeerde in te sluimeren, maar telkens schrikte hij op en riep: ☼ „Markus, Markus, ben je daar?" ☼ „Ja, beste grootvader, ik ben er". ☼ Van nu af zat kleine Markus elken dag bij zijn grootvader in de huiskamer. De oude Grimur werd niet zieker, maar hij werd evenmin beter.

Foto C. Steenbergh.

„PRINS" EN POES.

Zoo verliepen eenige dagen. ☼ De dokter kwam elken dag naar Grimur kijken. Het scheen hem toe of Grimur elken dag heel langzaam vooruitging maar hij sprak er met hem niet over. Over de geloofs-kwestie hadden ze het nooit meer. Grimur had er wel is waar een paar maal over willen beginnen, maar de dokter bracht dan dadelijk het gesprek op iets anders. ☼ Grimur zat anders heel stil in zijn stoel. Zelden echter strompelde hij naar den winkel aan de overzij, die ook van het woonhuis uit een toegang had. Maar hij bemoeide zich daar met niets. Alleen vertoonde zich dadelijk de oude vertoorde trek op zijn gezicht, als hij meende dat zijn bedienden te ruim maten of afwogen. ☼ Hij probeerde dan zijn hand naar hen uit te strekken om ze af te ranselen, maar voegde hen slechts toe: ☼ „Minder — minder wegen — minder". ☼ Soms doolde hij in den winkel rond alsof zijn gedachten afwezig waren, sprak met niemand, maar mummelde slechts onophoudelijk „minder, minder", ofschoon er op dat oogenblik niets gewogen of gemeten werd. (Slot volgt).

Naar het Deensch van GESTUR PALSSON
bewerkt door A. H. K. MILO.

PRINS EN POES.

☼ „Ze leven als kat en hond," wordt gezegd van 'n echtpaar, dat gestadig ruzie heeft. Inderdaad gevoelen de honden en katten in den regel 'n instinctmatigen afkeer voor elkaar. Maar onze Prins en Poes maken daarop 'n gelukkige uitzondering. Ik geloof, dat 't eigenlijk voor 'n groot deel afhangt van de opvoeding, die de honden en de katten ontvangen. Als de domme eigenaars van honden er 'n wreed vermaak in vinden, hun honden te leeren jacht te maken op katten, dan weten de honden niet beter of 't hoort zoo. ☼ Maar 't is volstrekt niet zoo moeilijk ze te leeren, lief met mekaar te zijn. Toen onze poes onze huisgenoot werd, hadden we den grooten Prins al 'n half jaar lang. 't Poesje was nog maar heel klein, en de groote lobbies, 'n goedaardig slag herdershond, wist eigenlijk eerst niet goed, wat hij van dat onnoozele mormeltje zou denken. 't Poesje, dat 'r moeder miste, kroop heel vertrouwelijik naar Prins toe, die op 't tapijt in de huiskamer lag, zocht warmte tegen z'n ruige huid, en nestelde zich behagelijik tusschen z'n voorpooten en z'n kop. ☼ Het diertje wist „van den Prins geen kwaad". Prins, verbaasd, begon zacht te brommen, maar toen hem gezegd werd, dat hij stil moest blijven liggen, gehoorzaamde hij met 'n wantrouwend gezicht. Hij lichtte voorzichtig z'n kop op en besnuffelde 't poesje 'n beetje. Poesje likte hem in z'n grooten snoet en Prins liet 't begaan. Dit was 't begin; de eerste ontmoeting was beslissend. Het werd 'n liefde op 't eerste gezicht. En ze kunnen elkaar niet meer missen. Toen ze, nadat ze vier weken lang gedurende onze afwezigheid elk in 'n afzonderlijk huis waren uitbesteed geweest, elkaar terugzagen, was 't waarlijik treffend om te zien, hoe blij ze waren. Poes pakte haar grooten kameraad met de voorpootjes om z'n hals en Prins likte z'n vriendinnetje, dat ze er op 't laatst uitzag, of ze in 't water had gelegen. 'n Geliefkoosde bezigheid van Prins is om Poes heel voorzichtig in z'n grooten bek te nemen en overal rond te dragen. Poes vindt dat heerlijk en, als Prins haar in zijn mand heeft gedeponneerd, dan snort ze van plezier. Als op haar beurt Poes haar vriend wil liefkoozen, dan boort ze met haar snuitje een kuiltje in z'n ruige vacht aan z'n hals en likt hem met haar ruwe tongetje. Evenals „Constantijntje, 't Zalig kijndje, 't Cherubijntje van omhoog" ligt Prins dan te kijken „met 'n lodder oog". Werkelijik, 't hangt voor 'n groot deel van de menschen af, hoe de dieren zijn en hoe ze met elkaar omgaan. ☼ De fotograaf van „Buiten" heeft 't oogenblik waargenomen waarop, nadat ze samen 'n tijdlang krijgertje gespeeld hadden in den tuin, onze Prins de Poes heeft gevangen en tusschen z'n voorpooten en z'n kop vasthoudt.

J. SCHUITEMAKER Cz.

Foto C. Steenbergh.

IN DE OUDHEIDKAMER TE WEESP.
BRONZEN AQUAMANILLE.

In de oudheidkamer te Weesp.

IN het, uit meer dan één oogpunt, bezienswaardige stadhuis van Weesp wordt de aandacht van den bezoeker niet het minst geboeid door eenige voorwerpen, welke bijeengebracht zijn in de, met notenhout betimmerde, zaal, welke de altijd welwillende concierge-geleider als het „Museum” aanduidt. Uit den aard der zaak is hier het een van meer waarde en beteekenis dan het ander, oud en nieuw staat wel wat onharmonisch dooreen, hetgeen evenwel geen reden mag zijn de waardevolle, historische stukken niet het volle recht te doen weervaren van welverdiende belangstelling. ☒ Aan den wand van dit museum in miniatuur prijkt o.a. een schilderstuk, hetwelk het genoeg bekende, gewijde verhaal van de strikvraag betreffende den „Schatpenning” in beeld brengt en waaraan in het Gemeentehuis een plaats moet aangewezen zijn met de kennelijke bedoeling den belastingbetaler te wijzen op het rechtmatige zijner verplichting, bij te dragen in de kosten der gemeenschap. Een andere schilderij, van grootere afmeting, geeft Salomo's rechtspraak te aanschouwen. Vermoedelijk prijkte dit stuk eenmaal boven de marmeren Schepenenbank in 't voorhuis, zooals wij dat ook elders in menig oud stadhuis, o.a. in het naburige Naarden aantreffen, waar de bank verdwenen is, terwijl de schilderij nog de plaats aanduidt, waar zij eenmaal moet gestaan hebben. Met de rechtspraak houdt het vergulde beeld, uit één stuk hout gesneden, verband, hetwelk de Gerechtigheid voorstelt. De oogen zijn geblinddoekt, de rechter hand omklemt een zwaard terwijl de linker de weegschalen houdt. Ook ontbreekt hier evenmin de Roede der Justitie, bestaande uit een doornentak, als het oude Brandijzer, een en ander herinnerende aan den tijd der lijfstraffelijke rechtspleging. ☒ Als curiosa verdienen voorts twee dingen de aandacht. Op de middentafel ligt een penning ten behoeve der spuitgasten, op welken aan den eenen kant een ouderwetsche brandspuit prijkt, terwijl aan de keerzijde het Amsterdamsche wapen uitgebeeld is met de letters W. S. B. er onder, welke niet anders beduiden dan: Wijk Schouwburg. Het merkwaardige van den penning is, dat de drie kruizen van het wapen zooveel mogelijk afgevijsd zijn. Blijkbaar werden afgedankte Amsterdamsche penningen door het gemeentebestuur van Weesp opgekocht en voor Weesp bruikbaar gemaakt. Ook al waren de kruizen zorgvuldiger weggewerkt, dan zouden o.a. de drie letters de herkomst nog verraden. ☒ In de tweede plaats valt onze aandacht op een, in de onmiddellijke nabijheid liggend prospectus van de voormalige Stads Fransche Juffrouwen-Kostschool van Frederica Adriana Zeijdeler, waarin ons, behalve de finantieële voorwaarde, volgens welke inwoning, kost en onderwijs gedurende een geheel jaar / 300 kost, de clauseule treft, welke vermeldt, dat aan de jonge dames o.a. veertien dagen vacantie wordt gegeven bij gelegenheid van de . . . Amsterdamsche Kermis! ☒ Van meer belang dan deze dingen zijn, ook uit een historisch oog-

punt, de voorwerpen, welke een veilige en waardige plaats vonden in de vitrine. Wij zien hier een bronzen beeldje, een ram voorstellend — een der horens en een gedeelte der voorpooten ontbreken — die in den nek wordt aangevallen door een of ander monsterachtig dier, welk laatste dienst moet doen als handvat voor deze oude schenk-kan, een zogenaamde *Aquamanille* (aqua = water; manille is afgeleid van manus = hand), die bij de priesterlijke handwassing gebruikt werd. Deze soort schenkkannen waren oorspronkelijk van brons, later van koper vervaardigd en hadden gewoonlijk den vorm van een dier, 't zij leeuw of hert of vogel, maar ook van een draak, basilisk of meermin. Op den kop — gelijk hier het geval is — of anders in den rug bevindt zich een scharnierdeksel, teneinde het water in deze eigenaardige kan te kunnen schenken, hetwelk door een opening in den bek of in het voorhoofd uitgegoten werd. Wanneer wij in het bekende werk van Van Arkel en Weissman „Noord Hollandsche Oudheden” lezen „boven in den kop bevindt zich een beweegbare klep, waarvan de beteekenis duister blijft”, dan bewijzen deze woorden, dat het doel der *Aquamanille* den schrijvers niet duidelijk was, trots de noot onder aan de bladzijde. ☒ Voorts verdient vermelding het zilveren Vrouwensieraad, bestaande uit een gegraveerde ceintuurgesp, waaraan met kettingjes twee kokertjes, een schaar en een spelden kussentje bevestigd zijn. De kokertjes zijn met fraai drijfwerk versierd en geven, behalve mythologische voorstellingen en vogels, dansende boeren te aanschouwen. Aan dit sieraad, dat uit de zestiende eeuw afkomstig moet zijn, is de historische bijzonderheid verbonden, dat het indertijd in de Stadsbank beleend moet zijn, getuige de mededeeling: „1726 den 18 Dec. heb ik, Anthoni Van Der Hoeft ontvangen van Sibilla van Rhijn 25 gulden op het silvertuygh van mijne vrouw zaliger om dit met den eersten (d.w.z. zoo spoedig mogelijk) wederom te geven”. ☒

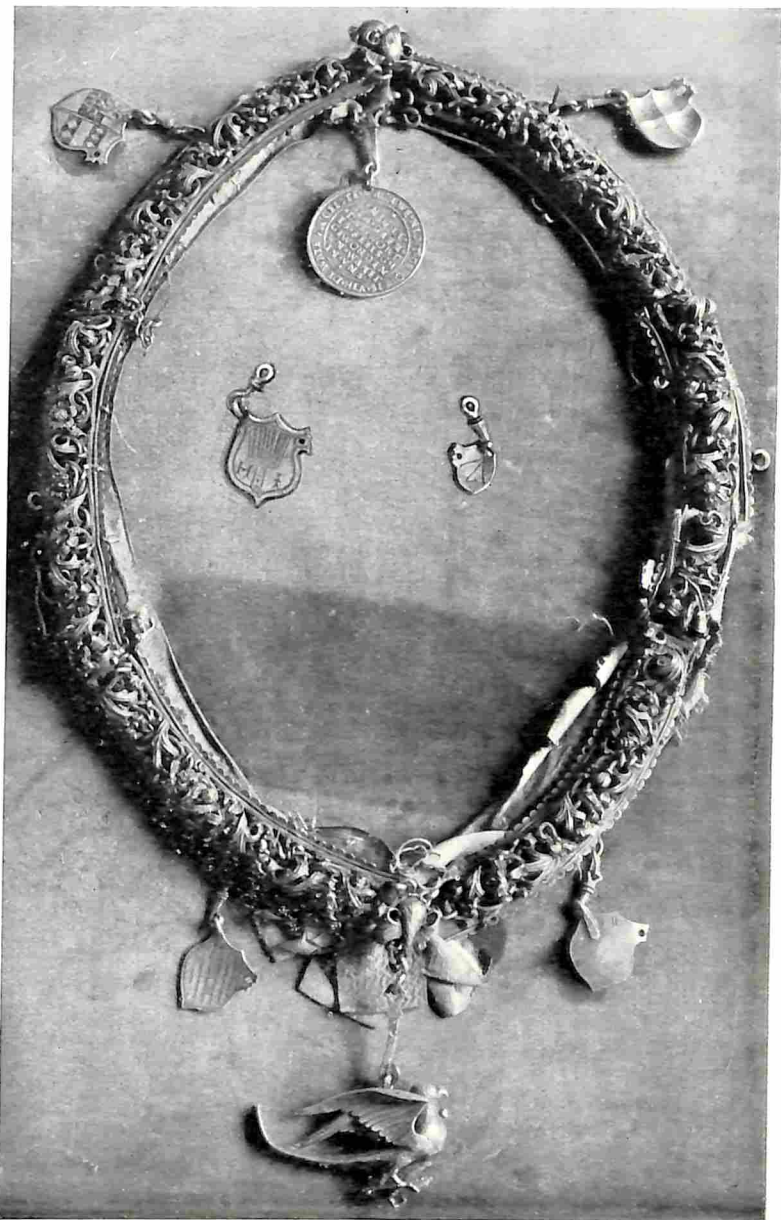

Foto C. Steenbergh.

IN DE OUDHEIDKAMER TE WEESP.
VERGULD-ZILVEREN HALSKETEN DER HANDBOOG-
SCHUTTERIJ.

Ook de zilveren *Korendragers-schilden* verdienen de aandacht. Zijn zij niet door den Amsterdamschen goudsmid en plaat-snijder Jan Lutma vervaardigd, dan toch zijn zij in diens stijl bewerkt. In een, met fantastische koppen versierde, omlijsting staan de korendragers, de een met den zak over den schouder, terwijl de ander dien op het hoofd draagt, te midden van een korenveld. In een der platen staat de datum 12 Februari 1648 vermeld. Last not least staan wij stil bij de verguld zilveren *Halsketen*, welke aan de oude schuttersgilden herinnert, d.w.z. vereenigingen van vrije en kloeke mannen tot beschutting of bescherming van de rechten en de vrijheid der poorterijen, die tegen het einde der zestiende eeuw hun oorspronkelijke bestemming verloren, om te blijven voortbestaan als gezelschappen van vermaak van mannen, die zich toededen op het schieten naar Gaai of houten vogel. Wie dezen naar omlaag schoot, werd tot koning van het schuttersfeest gekroond en omhangen met de halsketen, waaraan, behalve de onmisbare vogel, een of meer schildjes prijken, op een van welke laatste steeds de Patroon van het gild was uitgebeeld. De meest geliefde beschermheilige was St. Joris, de drakendooder, wiens wapen dan ook op een der schildjes van de Weesper halsketen niet ontbreekt, terwijl aan deze voorts een penning bevestigd is, een zoogenaamde „wederdoopers medaille,” aan welke eene zijde te lezen staan de woorden „Ein Godt, ein gelove, ein doepe in rike Godes ein koninck uprecht overal 1534 tho Munster,” terwijl aan den anderen kant staat „Dat wort is fleisch geworden un wonet in uns ach we nicht gebore is uth de water un geiste nicht ingaen”. F. W. DRIJVER.

KAARSEN.

VAN al de verlichtingsmiddelen, die elkander in den loop der eeuwen hebben opgevolgd of verdrongen, heeft de kaars het langst stand gehouden en is tot heden ten dage op haar kandelaar blijven staan. Na de olielampen de petroleum, na de petroleum het gas, en eindelijk het electrisch licht; maar de sterkte van dit laatste wordt door het aantal kaarsen aangeduid. Ondanks de nieuwste uitvindingen op het gebied der verlichting, is er toch bijna geen huisgezin waar een kaars ontbreekt. Werden er in den oorlogstijd niet hooge prijzen voor kaarsen besteed? Wel een bewijs dat men er eigenlijk niet buiten kan. Wanneer de kaarsen zijn uitgevonden is zelfs bij benadering niet te gissen. De eerste Christenen zullen zich bij hunne geheime samenkomsten in de katakomben wel van lampen bediend hebben, zooals blijkt uit de exemplaren, die daar gevonden zijn. Toch worden kaarsen in het Nieuwe Testament veelvuldig genoemd. Zoo lezen wij bij den Evangelist Mattheus 1): „noch steekt men eene kaars aan en zet die onder eene korenmaat” en verder 2) „de kaars des lichaams is het oog”. De woorden in het evangelie van Marcus 3): „Komt ook de kaars, opdat zij onder de korenmaat of onder het bed gezet worde,” verdienen eenige toelichting. Het was en is nog hier en daar in het Oosten de gewoonte het bed zeer hoog te maken, met het oog op ongedierte, vooral slangen en schorpioenen; vandaar, dat een kaars veilig onder het bed geplaatst kon worden. Bij den Evangelist Lucas 4) lezen we, dat niemand eene kaars aansteekt en die onder het vat plaatst. Deze Evangelist heeft het herhaaldelijk over kaarsen, die men niet in het verborgen zet of onder een korenmaat, maar op een kandelaar 5) en verder lezen wij bij dienzelfden Evangelist de treffende woorden, zoo toepasselijk op den strijd des levens: „laat uwe lendenen omgord zijn en de kaarsen brandende” 6) In een volgend hoofdstuk vinden wij de woorden der gelijkenis van den

verloren penning: „of wat vrouw, hebbende tien penningen, indien zij éenen penning verliest, ontsteekt niet eene kaars”, De Evangelist Johannes zegt: „Hij was eene brandende en lichtende kaars” 8) en in zijne Openbaring, doelende op de verwoesting van Babylon, zegt hij: „en het licht der kaars zal in u niet meer schijnen” 9) en waar hij in zijne verbeelding de groote stad, „het heilige Jeruzalem” aanschouwt, luiden zijne woorden: „en het Lam is hare kaars” 10) en, sprekende van de verheerlijkten, zegt hij: „zij zullen geen kaars of licht der zon van noode hebben” 11). We hebben dus gezien, dat kaarsen herhaalde malen in het Nieuwe Testament voorkomen. Men stelle zich die evenwel niet voor als onze tegenwoordige kaarsen; het moet geheel iets anders geweest zijn, ofschoon Johannes Bogerman (1576—1637), Hoogleeraar aan de hoogeschool te Franeker, aan wien wij grootendeels de zoogenaamde Statenvertaling des bijbels te danken hebben, het woord „kaars” heeft gebezigd. Het Grieksche woord „luchnos” dat Abraham Trommius in zijn „Concordantie des Bijbels” (1665—1700), waaraan hij 28 jaar gearbeid heeft, boven zijn aantekeningen over „Keersen” plaatst, beteekent: „draagbare lamp,” dus iets anders als een kaars. De Roomsche bijbelvertaler heeft het beter begrepen, dit wil niet zeggen, dat Bogerman het niet begrepen heeft, hij wist het natuurlijk even goed, maar hij heeft het anders gezegd.

Foto C. Steensbergh
IN DE OUDHEIDKAMER TE
WEESP.
ZILVEREN DRAAGSCHILD VAN
HET KORENDRAGERSGILD.

In den Roomschen bijbel 12) wordt nergens van een kaars gesproken, maar wel van een „licht”; „het licht onder de korenmaat”, „de kaars uws lichaams is het oog” heet daar: „het licht uws lichaams” enz. Er wordt dus in het midden gelaten waaruit dat licht bestond: in elk geval was het geen kaars. Aan het wezen der zaak doet het niets af; maar ik vond het niet ongepast op het verschil te wijzen. Tot zoover de H. Schrift. Ook op het gebied der legende en van het bijgeloof heeft de kaars een rol gespeeld. In Engeland bestond tot in het laatst der vorige eeuw de gewoonte van veiligen bij eindjes kaars te houden (*by inch of candle*). Bij het begin der veiling werd een eindje kaars aangestoken, bij elk bod een nieuw eindje; indien geen nieuw bod gedaan werd voordat het kaarsje uitging, werd een tweede aangestoken, dan een derde enz. Wie aan het bod was, terwijl het laatste eindje kaars uitgebrand was, werd als koper beschouwd. Men hechtte zóó sterk aan dit gebruik, dat wanneer het kaarsje — met opzet — uitgeblazen werd, de koop werd toegewezen. Ook in ons land heeft die gewoonte bestaan, b.v. in Brabant nog in 't begin dezer eeuw. Het plaatsen van kaarsen bij overledenen was reeds bij de Egyptenaren in gebruik en had een symbolische beteekenis; men wilde daarmee de begeerte te kennen geven, dat het leven van den overledene mocht voortduren. De Egyptenaren geloofden n.l. aan zielsverhuizing. De voortteekenen, die men onder verschillende omstandigheden in kaarslicht meende te zien, zijn talrijk. Zoo beteekende een rand aan de eene zijde der kaars, dat er weldra iemand van de familie zou sterven. Een vonk aan de kaars, wat wij tegenwoordig „een dief” noemen, wilde zeggen, dat de persoon, die daar tegenover zat weldra een brief zou ontvangen. Bij twijfel voor wien die bestemd zou zijn, sloeg men den kandelaar tegen den rand der tafel. Hij of zij, naar wie de vonk toevloog, was de bedoelde persoon:

1) Matth. 5:15. 2) Matth. 6:22. 3) Marc. 4:21. 4) Luc. 8:16. 5) Luc. 11:33. 6) Luc. 12:35. 7) Luc. 15:8. 8) Joh. 5:35. 9) Openb. 18:23. 10) Openb. 21:23. 11) Openb. 22:5. 12) Overzien en verbeterd naar den laatsten Roomschen text door sommige doctoren in de H. Godheid in de universiteit van Loven. Gedrukt te Antwerpen bij Jan Moerentorf, 1599.

Viel de vonk er bij den eersten slag af, dan kwam de brief den volgenden dag; bij den tweeden slag, over twee dagen enz. Is het schijnsel van de kaars blauw of dof, dan wil dat zeggen dat er een geest in huis is of in de nabijheid. Vooral het blauw branden joeg den bijgeloovigen schrik aan. Was een kaars moeilijk aan te steken, dan kwam er regen. In Engeland bestond het geloof, dat hij, die zonder opzet drie kaarsen achter elkaar aan steekt, een buitenkansje verwachten kan. Het zien van kringetjes in de kaarsvlam beteekent ook iets. De Vicar of Wakefield zegt, waar hij het heeft over het wakend droomen zijner dochters: „the girls have their omens too, they saw rings in the candle”. (de meisjes hechten ook aan voorttekenen, zij zagen kringetjes in de kaars). ☒ In „Gentleman's Magazine” van 1797 kan men lezen, dat de Ieren, wanneer ze een kaars uitbliezen, daarbij zeiden: „de Heer vernieuwe in ons het licht des Hemels”. ☒ De Venetianen hebben een soort van volksoverlevering, die zegt: „laat in den huwelijksnacht de kaars branden, want wie haar uitdooft, zal het eerst sterven”. Tenslotte heeft de kaars ook een baan gebroken op kunstgebied, en wel in de schilderschool. Het was aan het kaarslicht, dat Gerard Dou zijn aandacht wijdde, waarvan zijn wereldberoemde „Avondschoon” de vrucht was. Inderdaad is er bijna geen museum in Europa of het heeft zijn „kaarslicht” op de een of andere wijze voorgesteld. Hoe wonderschoon zijn die doeken of paneelen met hun donkeren achtergrond; hoe betooverend is de rosse gloed van het kaarslicht op de figuren, hoe doorschijnend zijn de vingers, die tegen de vlam beschutten! ☒ En nu zou er nog heel wat over de geschiedenis en de samenstelling der kaarsen te zeggen zijn; maar dat ligt buiten mijn bestek, waar ik slechts de be tekenis der kaarsen in korte trekken heb willen schetsen.

K. L. SCHAMP.

Wat is instinct?

25) door

C. BINGHAM NEWLAND.
HOOFDSTUK XXVII.

HET VERSLAG VAN MR. HUTCHINSON

DE „Globe” zegt, naar aanleiding van Mr. Hutchinson's verslag in de „Cornhill” over den trek der vogels in verband met den oorlog:

☒ „Wij bezitten een uitgebreid feitenmateriaal over 't waar en 't wanneer van den vogeltrek, maar hoe deze dat merkwaardige stukje volbrengen daarnaar kunnen we slechts gissen. De weg, door de trekvogels én in de lente én in 't najaar gevolgd, verandert nooit; men heeft hem waargenomen, in kaart gebracht, beschreven. Maar de oorlog heeft wel groote verwarring teweeg gebracht in een gedeelte van 't natuurleven, waar alles zoo jaren lang normaal was gegaan. Er zijn den vorigen herfst ongewone verschijnselen waargenomen, en terecht of ten onrechte, de veranderingen in de gewoonten van verschillende vogelsoorten werden aan den oorlog toegeschreven. Tot nog toe was het echter niet mogelijk precies te zeggen van welken invloed de oorlog op den najaarstrek is geweest. . . . ☒ „De vogels, die al eenige nachtelijke bezoeken aan onze kusten en aan de kusten van andere landen hebben gebracht, moeten wel gewend zijn geraakt aan bepaalde eigenaardigheden der kustlijn; zij zullen bijvoorbeeld de lichten van de aan zee gelegen steden en van de lichtschepen hebben opgemerkt; en de ornithologen nemen aan, dat dergelijke dingen in niet geringe mate als wegwijzers voor de vogels dienst doen. Maar, inplaats van de vriendelijke lichten waaraan ze gewoon waren, heeft het gevederde volkje gezien, hoe er onophoudelijk geweldige zoeklichten langs den hemelkoepel gleden, van land en zee uit geworpen. Het is moeilijk aan te nemen, dat er veel waren, die niet uit den

koers zijn geraakt met dezen nieuwen toestand en allicht naar vreemde, ongeschikte landen zijn afgedwaald. Het voortdurend kanongebulder moet de vogels ook verspreid hebben. Eer al deze onrust echter voorbij is, zullen we de juiste veranderingen, die hebben plaats gegrepen in de verbreiding der vogels, niet kunnen bestudeeren, en ook niet weten of deze veranderingen slechts tijdelijk zullen zijn dan wel blijvend”. ☒ Dat de verwarring in Noord-Frankrijk en Vlaanderen wellicht tijdelijk van invloed zal zijn op de verbreiding der vogels, lijkt me wel onvermijdelijk. De zaak is van groot gewicht voor de ornithologen, die eigenlijk eens na moesten gaan, waar de trekvogels, die evenals de ongelukkige menselijke bewoners gedwongen waren het getroffen gebied te ontvluchten, in de lente heengingen. Deze menselijke vluchtelingen hebben al een toevlucht gezocht in landen, ver buiten hun eigen grenzen gelegen; maar evenals deze, naar te hopen is, weldra in hun vaderland zullen terugkeeren, zullen ook de vogels per slot van rekening hun gewone plaatsen weer opzoeken. ☒ (Daar de uitgave van dit boek door den oorlog

vertraagd is, kan ik er nu een opmerking aan toevoegen, en mededeelen dat er tegen alle verwachting in geen uittocht van vogels van de slagvel-

den in Frankrijk en Vlaanderen heeft plaats gehad. Een officier aan het front

zegt in een merkwaardig artikel in *The Times* van twee Maart 1916: „Het

geraas en 't rumoer van den oorlog

verdrijven de vogels niet, zelfs

niet uit de loopgraven, en ik kan

me geen broedtijd herinneren dat

ik meer onbekende vogels onder

de oogen kreeg dan den vorigen

zomer”. ☒ Dit komt, om

dat vogels, onnadenkende die-

ren zonder een eigen vrijen wil,

slechts kunnen gehoorzamen

aan de natuurwetten, die niet

aan verandering, veroorzaakt

door toevallige plaatselijke

storing, onderhevig zijn. De

vogels blijven dus met 't gevaar

waarvan ze niets begrijpen voor

oogen, in den ouden koers en

bezoeken dezelfde oorden, zooals

ontelbare geslachten lang hun

gewoonte is geweest. ☒ De trek-

vogels reizen op den gezetten tijd

werktuiglijk van en naar hun oord

van bestemming, en van wat daar-

buiten valt kennen of merken zij niets. De

standvogels zijn door dezelfde wet aan hun

vaste woonplaatsen gebonden, ondanks 't ge-

druisch en geraas van den oorlog. Werden

ze er met geweld verdreven, dan zou de

natuurdrang hen toch altijd weer terug-

voeren. ☒ Dit lijkt me de eenige verkla-

ring, die er te vinden is, voor de hardnekkig-

heid waarmee de vogels blijven waar ze thuis

hooren, en nota bene nestelen met het

krijgsrumoer om zich heen. Het is daarenboven een bewijs-

grond, die mijn bewering: dat de dieren niet op eigen verant-

woording handelen, maar door de wetten van 't onder-

bewustzijn gedrongen worden, kracht geeft. Dit bewijs is

daarom van zooveel gewicht, omdat het eenig in zijn soort is.

Niemand had kunnen voorspellen welke uitwerking de oor-

logsontredde op de vogels zou hebben, want de ge-

schiedenis der wereld heeft nog nooit zulke schokkende

gebeurtenissen opgeleverd, en wij konden dus niet oordeelen)

HOOFDSTUK XXVIII.

VOGELS EN VUURTORENS.

☒ Ik heb er, bij de behandeling van mijn onderwerp, naar gestreefd aan te toonen, hoe de dieren allerlei merkwaardige dingen doen, en als ik het bij 't juiste eind heb, moeten we tot de gevolgtrekking komen, dat het eigenaardige voorkomen der kustlijnen, kenbaar gemaakt door 't schijnsel van de plaatsen aan zee, lichtschepen en vuurtorens, meer een beletsel zijn, dan een aanwijzing voor de vogels, en ook dat sterke zoeklichten slechts dienen om trekvogels te verbijste-

Foto C. Steenbergh.

IN DE OUDHEIDKAMER
TE WEESP.

ZILVEREN DRAAGSCHILD VAN
HET KORENDRAGERSGILD.

ren. ☞ Men moet bedenken, dat er al trekvogels bestonden lang voordat er vuurtorens en electrisch verlichte steden gebouwd werden; dus als vogels den weg konden vinden in tijden, dat de nachten niet door kunstlicht verhelderd werden, mag men aannemen, dat ze het ook nu nog kunnen. Want, ofschoon de mensch door zijn verstand is vooruitgegaan en zijn leefwijze veranderd heeft, hebben de vogels, niet zoo bevoorrecht, hun oorspronkelijke gewoonten behouden. ☞ De mensch, met een denkvermogen begiftigd, dat boven zijn onderbewustzijn uitgaat, heeft een zekeren voorraad kennis opgedaan; maar de aangeleerde kennis is oppervlakkig, bij het onderbewuste weten vergeleken. Wát de mensch ook aanleert of tot stand brengt, het is de vrucht van zijn geestelijken arbeid; want, anders dan de vogels, weet hij niet vanzelf — behalve in de zeldzame gevallen van *inspiratie*, wat dan ook de opborrelende wijsheid is van het onderbewustzijn. We hoeven 't er hier niet over te hebben of deze latent is, dan wel veroorzaakt wordt door invloeden van buitenaf.

Onder gewone omstandigheden moet alle kennis verworven worden, of door zelfonderricht, of door dat van anderen. ☞ Bijvoorbeeld: een hond zwemt van nature (onbewust) bij de eerste poging, ofschoon de zwembewegingen geheel iets anders zijn dan 't zich voortbewegen op land. Maar de mensch, die steeds in de gelegenheid is om de dieren in 't water gade te slaan, heeft er desondanks eenigen tijd voor noodig om de kunst te leeren — voor hem is het een kunst. ☞ De oorzaak schuilt natuurlijk hierin, dat het denkvermogen van den mensch, in deze dingen tekortschietend, dat andere overheerscht, dat andere, dat *weet*; en 't gevolg hiervan is, dat hij den angst, door zijn verbeelding in 't leven geroepen, moet *leeren* overwinnen, en ook de vereischte lichaamsbewegingen zich door oefening moet eigen maken. Heeft hij het eenmaal geleerd, dan brengt hij die kennis over op zijn instinctief (onbewust) bewustzijn, en zwemt als de hond zonder geestelijke inspanning. Op dezelfde wijze breid iemand, of speelt hij piano, zonder over 't geval na te denken. Al haal ik hier nu breien of pianospelen aan, deze bijzondere kundigheden hebben hun oorsprong niet in het onderbewustzijn, zooals zwemmen, iets natuurlijks, dat heeft;

maar, evenals alle verworven kennis, ze kunnen in 't *geheugen* worden overgebracht, en dat is datzelfde onderbewustzijn. Dit overbrengen is echter dikwijls een langzame, moeilijke geschiedenis; maar zoodra we eenmaal iets kunnen, weten we 't ook voorgoed, ofschoon 't ons niet altijd te binnen wil schieten, omdat de schakel, die beide bewustzijns verbindt, zoo uiterst teer is; de „aansluiting”, bij wijze van spreken, ontsnapt ons wel eens. ☞ Maar om terug te keeren tot de uitwerking van den oorlog op het dierenleven. Sommige waarnemers in ons land hebben het vreemde gedrag, tengevolge van de tegenwoordig algemeene verwarring (Januari, 1916) van fazanten opgemerkt. Uit allerlei streken worden er bijzonderheden vermeld en in de kranten gezet. Deze verslagen zijn merkwaardig, want ofschoon het niets nieuws is, dat fazantenhanen verre geluiden met gekraai en wiekgeklep beantwoorden, toont het toch aan, hoe uiterst gevoelig deze, en waarschijnlijk alle vogels, voor trillingen zijn, die 't mensche-lijk oor nauwelijks of in 't geheel niet kan opvangen. ☞ We

weten weliswaar de oorzaak van zoo'n gedrag, maar de vraag is, waarom het de vogels zoo treft. Om tot een mogelijke verklaring van dit feit te raken, moeten we als gewoonlijk de gewoonten en den aard der dieren eens onderzoeken. Om te beginnen merken we op, dat veel hoendervogels aan veelwijverij *doen*, en wel de gewone hoenders, pauwen, kalkoenen, korhoenders, enz. fazanten inbegrepen. Het mannetje is altijd duidelijk als haantje-de-voorste te onderscheiden. Onder zijn soortgenooten nummer een en oppermachtig, mag hij den roep, die er van hem uitgaat, niet beschamen: *nemo me impune lacessit*, of hij zou stellig in de oogen van het hem volgende wijfje door een dapperder vogel in de schaduw worden gesteld. Van nature dapper en strijdlustig, is de vogel voortdurend *op zijn hoede* om den eersten den besten indringer te lijf te gaan, die het waagt zich binnen zijn gebied te vertoonen; elke grensovertreding leidt tot een gevecht. Maar de hanen blijven gewoonlijk door de kreten van uitdaging, die ze aan

alle kanten hooren, wel op eigen terrein. Dit voortdurende gekraai, van vleugel-„getrommel” vergezeld, is een natuurlijke voorzorgsmaatregel, die buitengewoon goed werkt, want 't gevolg is, dat de verschillende koppels op veiligen afstand van elkaar blijven, en dat is juist wat de natuur bedoelde. ☞ Het kraaien geschiedt onbewust, is bij wijze van zeggen een klein, maar gewichtig kamrad in de machine der natuur, waardoor de juiste werking van het geheele samenstel verzekerd wordt. Men zou die beweging wederkeerig mogen noemen, of in gewone woorden: de fazantenhaan is zoo gestemd, dat hij onmiddellijk antwoord geeft, zoodra de zware trillingen, door 't „getrommel” van zijn mededingers teweeggebracht, hem bereiken, evenals een bepaalde toon een soortgelijken mee doet klinken. ☞ Het hoeft dus geen verbeelding te zijn, als we gelooven, dat het verre kanongebulder, onweer en dergelijke geluiden, precies dezelfde uitwerking op de vogels hebben, wanneer we dit maar altijd aannemen: dat het bovengenoemde „trommelen” werktuiglijk geschiedt. ☞ Deze opvatting wordt volgens mij nog bevestigd door het feit, dat de faant (of de kalkoen) *snellereen* geluid beantwoordt, dan een mensch zou kunnen doen. Bij den vogel is er geen tusschenruimte; zijn kreet

klinkt tegelijk met het geluid. Nog een tijdlang duurt dat geroep algemeen, maar dit komt, doordat de hanen elkaar antwoorden, en heeft met 't geluid niets meer uit te staan. ☞ Ik mag hier wel even opmerken, dat fazantenhanen voorzien zijn van oorbedekkingen, die ze op kunnen zetten. Dat deze bepaaldelijk dienen om geluidstrillingen op te vangen en in één punt samen te brengen, daaraan behoeft men niet te twijfelen.

(Slot volgt).

Ontvangen boeken.

Van W. L. & J. Brusse's Uitgeversmaatschappij ontvingen wij: Solaes, door J. W. de Boer.

Dezelfde uitgever zond ons een maandkalender, waarvoor Roelf Gerbrands het schild teekende.

G. A. H. Buisman & Zoon te Wapenveld zonden ons hun nieuwen fraai-geïllustreerden Rozengids voor 1922 — 1923.

Foto C. Steenbergh.

POORTJE IN ANTWERPSCHEN BAROK- OF RUBENS-STIJL ACHTER EEN HUIS AAN DE CATHARINASTRAAT TE BREDA.